

Суочена са спремношћу већег броја западних земаља и чланица НАТО на независност Космета, Србија је одлучила да јој, бар за сада, чланство у било ком војном савезу није потребно и прогласила неутралност према тој врсти организација. Бар до референдума о уласку у НАТО. И све то лепо срочила у члан 6 скупштинске Резолуције о Космету. Ипак, између тренутне неутралности према НАТО и идеја да се војно–политичка равнотежа на Балкану може успоставити и давањем локација Русији, на пример, за изградњу војних база, огроман је простор у коме ће се домет оваквог чина мерити резултатима у борби за Космет, будућношћу система одбране, али и утицајем на привреду, односе са Европском унијом и НАТО, па и новим силама, или регионалним организацијама као што је Црноморска иницијатива.

Још нема одговора на питање какве ћемо конкретне користи или штете имати од покушаја да будемо војно неутрални. За сада је сигурно само да се неутралност још не може тумачити као заокрет према Русији, већ као изванредан застој у приближавању атлантској алијанси. “Србија је начинила изванредан отклон према НАТО,” каже за НИН Миљан Филимоновић, истраживач сарадник Института за међународну политику и привреду. “Али, то још не значи да правимо заокрет ка Русији. Војна неутралност и иначе није прича о средњем путу негде између Истока и Запада. То је пре куповина предаха у ситуацији када нема лаких нити лепих решења.”

Србија је, дакле, покушала да успостави неку врсту војно–политичке равнотеже. Војну неутралност је, као чланица Партнерства за мир, већ имала, а слично су свој однос са НАТО решиле и Ирска, Финска, Швајцарска, Аустрија (али је занимљиво да се на неутралност не позива ниједна транзициона земља). Драган Симић, професор Факултета политичких наука и директор Центра за америчке студије каже да је ова делимична неутралност у тренутку изгласавања очувала политичко јединство владајуће коалиције и друштва, али да је идеја добра само уколико важи за ово време: “Дефинитивна одлука о приближавању НАТО с једне, или некој другој опцији с друге стране, сада је одложена. Звучи парадоксално, али ми смо први пут за последњих петнаестак година у прилици да бирамо и она решења која нам одговарају.”

Занимљиво је да неутралност, како је у Резолуцији формулисано, уопште не искључује тесну билатералну сарадњу ни са НАТО, нити са неком државом појединачно. А то је оно што би у овој одлуци могло представљати највећи проблем, али и истовремено највећу предност.

Војни послови, било да је реч о уговорима за наменску индустрију, трансформацији оружаних снага, мировним мисијама, геополитичком опредељењу, или простом упозорењу на могућност војне интервенције, и даље спадају у врло високу политику, која не трпи лутања. Свакако не оно што је у последњих петнаестак година била главна карактеристика српске спољне политике: од недефинисаног положаја у униполарном

свету 90–их година прошлог века, до искључиво једносмерног кретања на Запад након петог октобра 2000. године. Или пак тражење пријема у Партнерство а потом недопустиво кашњење са предајом Презентационог документа и држање празних канцеларија у централи ове организације. Политика употребе војних аргумената, поготову ако се њоме покушава прокрчити неутрални статус или боља војнополитичка равнотежа, подразумева јасну стратегију спровођења, и тачно утврђене доње и горње границе уступака.

Све што смо од 2000. године на овамо урадили у систему одбране земље и економији, било је засновано на жељи да се изгради нова, јака Србија, а европске и евроатлантске интеграције су биле само у функцији остварења те жеље. Тако је било и са реформом система одбране, управљеном према НАТО стандардима (бројно стање оружаних снага и њихова модернизација коју може да “издржи” оних, по НАТО–стратезима идеалних 2 одсто од укупног државног буџета). За сада, не треба очекивати да ће реформа Војске кренути у другом правцу. Сваки такав покушај би само додатно ослабио наше ионако редуциране оружане снаге (сада броје 27.000 припадника а њихова модернизација је тек у зачетку). Зато треба озбиљно размислити о ономе што су о нашој неутралности рекли многи наши стручњаци али и актуелни министар војни, Драган Шутановац, и то одмах по усвајању поменуте Резолуције – ништа није непроменљиво. Важно је да НАТО, који има јасан интерес у потпуном покривању Балкана, за сада неће смањивати ниво односа са Србијом, а ни активности са нашом Војском.

А та сарадња достигла је изузетно висок ниво (види оквир о сарадњи са НАТО). Ствари су се нарочито убрзале након потписивања неколико споразума са САД, који су омогућили чак и школовање и усавршавање наших официра у овој земљи, али и подизање општег нивоа сарадње на војно–цивилни. Овде је реч о маниру америчке политике да се поједине земље са којима САД или НАТО имају проблеме у односима, привлаче и тако што ће преко развоја једног сегмента политичких односа подстаћи напредак на другим пољима. Зато је Национална гарда Охаја у септембру прошле године направила и неколико занимљивих разговора са представницима српских министарстава спорта, енергетике, науке. Уопште, војна политика Србије је до сада била један од терена на коме су се несумњива неслагања између наше земље и западних сила по питању територијалног интегритета, брзине и нивоа наших интеграција и нашег геополитичког опредељивања, могла превазићи. Нема сумње, та политика нам је олакшала и да више пута за ових првих годину дана чланства у Партнерству за мир прогурамо у документе НАТО оне формулације о Космету које су нама одговарале. Управо на примеру НАТО се види у каквом односу стоје војна политика, неутралност и економија.

Као прво, НАТО је тесно повезан са многим регионалним организацијама попут Црноморске иницијативе, и има одређени утицај на њих. Србија је једна од 15 чланица ове организације, и пре неколико месеци је потписала уговор о учешћу у изградњи једне од најважнијих копнених саобраћајница будућности – Црноморског пута (“Пут аргонаута”), који ће повезивати Црноморски и Каспијски регион са јужном и централном Европом. Неопрезна политика према једној од две организације могла би нас лишити значајних економских и политичких предности које ова саобраћајница вуче са собом.

Затим, неки добри уговори за извоз наменских производа у земље попут Конга, Ирака, САД, а у новије време и Либије, можда не би били ни могући, да није било успостављања високог нивоа сарадње са овим савезом, или њеним предводником, САД. Годишњи извештај о трговинском билансу наше наменске индустрије, објављен у службеним гласилима крајем октобра, показао је да најбоље тргујемо са САД, Либијом и Бурмом. О страним инвестицијама и цени (не)уласка у НАТО (поготову што је Србија већ окружена земљама које су или чланице савеза, или ће то ускоро постати) не треба ни говорити.

Као једну од озбиљнијих дилема, стручњаци наводе питање да ли ће уопште, Србија потписати са НАТО и САД споразуме о безбедности информација. Ови су документи у нашој јавности погрешно представљени као превелико отварање домаћих тајни за стране очи. Реч је о споразумима који дефинишу техничке детаље заштите поверљивих информација које се размењују, али и услове под којима се та размена врши. Ти услови не нарушавају виталне интересе потписника, јер саме државе одређују шта ће пустити у “заједничку касу”. Непотписивање овог споразума би било у безбедносном смислу врло штетно по Србију, а могло би нам донети и етикету земље ризичне за улагања.

Ово је утолико важније зато што Србија није последњих година добро развијала своју војнополитичку и економску сарадњу са земљама и организацијама које су у међувремену ојачале и добиле статус сила (а то је у васколикој људској историји био најбољи начин да се достигне и одбрани статус неутралне државе). То су Кина, Индија, Јужноафричка Република, Нигерија, Русија... Кина, рецимо, већ даје све од себе да направи што бољу сарадњу са нашом Војском, чак и великим донацијама. Ова држава је једна од чланица Шангајске иницијативе, организације која није војни савез у класичном значењу тог појма али је, свеједно, недавно одржала своје прве војне маневре са више стотина хиљада војника. И Русија је чланица Шангајске иницијативе.

Русија је посебан случај. Милан Николић, политички аналитичар, подсећа да нова Русија данас гради своју међународну позицију читавом лепезом средстава, попут “енергетске” дипломатије, привлачења страног капитала, постављањем заставице на Северном полу, изградњом стратешких саобраћајница попут “Плавог” и “Јужног потока”, “Пути аргонаута”, продором на енергетско тржиште Нигерије...

“Русију занимају енергетика, економија”, каже Николић.

Ипак, маневри руске војске последњих година, обнављање летова стратешких бомбардера над Европом, нови типови наоружања, показују настојање Русије да повратак у коло моћних испрати и развојем своје војне моћи. То подразумева и војно–политичку сарадњу са многим државама.

Занимљиво је да је први потез Србије у овом правцу, који су НАТО и Вашингтон врло пажљиво испратили и протумачили као најаву окретања према Русији, био уговор о ремонту четири авиона српског ваздухопловства типа МиГ 29. Све до овог уговора, говорити о војно–техничкој сарадњи са овом земљом је било беспредметно, јер ње, осим на лепим речима, није ни било (види оквир). Томе је свакако био крив досадашњи спољнополитички курс Србије, али и то што се руска наменска индустрија тек опоравља од година пропадања и распада. Остаје да се види како ће даље ова врста сарадње

Где су границе неутралности (НИН)

Пише: Милена Милетић
среда, 13 фебруар 2008 20:10

тећи. Поклоне, у сваком случају, не треба очекивати. Руски привредници су последњих година показали да размишљају веома капиталистички. То се показало у случају НИС –а, а може се очекивати и у трговини наоружањем и војном опремом. На срећу, руско оружје и војна опрема су до сада углавном били повољни. Оне који се питају како би НАТО реаговао на веће набавке у Москви, треба упутити на акције наших суседа – Мађари, Бугари, Румуни, сви они сада ремонтују своје борбене авионе и хеликоптере, иначе произведене у СССР. Најважније је то да је ова врста трговине, у међународним односима, увек била лакши начин да се изграде добри односи, но што су то, на пример, војне базе.

Политика војних база никада није изгубила на важности. То доказује више од 700 америчких војних база расутих по свету, а медији су недавно пренели да је и француски председник Никола Саркози договорио изградњу две војне базе на Блиском истоку, које “галском петлу” очито треба да поврате део утицаја у овом региону. Дефинитивно, у спољну политику се враћа стари систем изградње моћи: економију прати војна подршка. Драган Симић зато сматра да за мале државе, чији је положај између чекића и наковња, изградња равнотеже у свету у коме се уздижу и старе и нове силе, тако што би неким од њих дале локације за војне базе, врло ризикантна. “То би било велико одступање од прокламоване неутралности”, каже Симић.

Где је ту Русија?

Русија није, тренутно, заинтересована за изградњу база. Ако је веровати Сергеју Лаврову, нема ништа ни од могућности да се на Блиском истоку подигну руске морнаричке базе. Још важи одлука Москве да се напусте неки војни објекти у бившим совјетским републикама и некада блиским земљама попут Кубе и Вијетнама. Средином новембра 2007. године, последњи конвој руске војске напустио је једину преосталу базу у Грузији, код Батумија. Повлачење је део споразума који су обе државе потписале 1999. године у Истанбулу. Али, Русија и даље учествује у мировним операцијама у Грузији.

Москва није у потпуности одустала ни од војног присуства у другим бившим републикама. Недавно упозорење руског министарства спољних послова Украјини да ће преиспитати односе са овом земљом уколико уђе у НАТО, узроковано је не само настојањем да се заштите границе Русије, већ и покушајима Украјине да Црноморску флоту избаци из своје луке Севастопољ, али и својих вода. Украјина, која 100 милиона долара годишње ренте за Севастопољ наплаћује тако што јој Русија опрашта део огромног дуга за енергенте, најпре је тражила да Црноморска флота напусти базу до 2017. године. Сада би да повећа “кирију” за ту базу на 2 милијарде долара годишње. Русија се мршти на овај захтев. Да ли зато што изградња две нове базе у поткавказском делу Црног мора (за поменути флоту) стварно споро напредује, или зато што јој је потребно да буде војно присутна у овом делу региона, није познато.

Поред Украјине, неки војни објекти су задржани у Туркменистану, Узбекистану,

Таџикистану, Киргистану, Казахстану. У Киргистану је 2003. године подигнута нова база, на свега тридесетак километара од америчке војне базе (изграђене због рата у Авганистану). Слично је и у Таџикистану, где се поред руског центра за праћење свемира, задржала и 201. руска војна база, која је део Споразума о колективној безбедности, регионалној постсовјетској групи у централној Азији. И Таџикистан је 2001. године дао једну своју базу на употребу америчкој војсци.

Србија, међутим, није исто што и централноазијске земље, а ни Украјина. Окружени смо земљама које су или већ у НАТО и у ЕУ, или ће то ускоро бити. Зато би нека руска база на нашој територији, нарочито у условима велике затегнутости односа са САД, НАТО или ЕУ, логистички била тешко одржива. Ваља се подсетити да су 1999. године, наши суседи морали забранити прелет руских летелица преко своје територије, а руски бродови су данима чамили пред Босфором, чекајући дозволу турских власти да прођу до Егејског мора и Средоземља.

И док ми већамо је ли НИС адекватан уступак Русији, и треба ли потписати прелазни споразум са ЕУ, НАТО пажљиво планира своје границе. Незванично се у редовима самог савеза може чути да прекомерног ширења на нове чланице, наводно, неће бити. Да се не би угрозио процес одлучивања заснован на консензусу, а тако и сам савез, НАТО не планира да оставља “рупе” у Европи. Како ће се у то ткање, али и у веома сложени систем међународних односа уклопити наша жеља за бољом војнополитичком равнотежом, остаје да се види. За сада, нашу неутралност још нико није признао.

Како сарађујемо с НАТО?

Да су се лоши односи СФРЈ и СССР наставили након Стаљинове смрти, Југославија би још давних педесетих ушла у НАТО. Хазјајинова смрт је овај процес пресекала. Ипак, из добрих односа које смо у међувремену развили са чланицама НАТО, извукли смо значајне економске и политичке добитке. Годинама смо добијали повољне аранжмане, одличне америчке авионе, слали своје официре на дошколовање у западне академије. Данас наши официри редовно одлазе у разне команде и агенције НАТО, почели су курсеви страних језика по мерилима овог савеза. Увелико се прелази на организацију војног живота, правила и процедура какви важе у Алијанси. Ниво трговине наменским производима са чланицама Алијансе или оним земљама које зависе од прве силе света, расте. Од септембра 2007. године, један будући пилот Војске Србије се школује на војној ваздухопловној академији у Колорадо Спрингсу.

Само у току прошле године, наши ваздухопловци су били посматрачи на неколико великих вежби НАТО. Њихово присуство су углавном финансирале САД. Занимљиво је да су управо војни представници САД дали предлог да се следећа таква вежба одржи у Србији. Војска и полиција Србије су учествовале у међународној вежби “Дунавска стража” (заједно са Румунијом и Бугарском). Иако смо релативно свежи у Партнерству за мир, за ову годину су планиране чак 104 активности у овој организацији. Већину њих ће обавити Војска Србије; двадесет одсто ових вежби предвиђене су за МУП.

Од Рајевског до МиГ-ова

Дуга је традиција војне сарадње између Русије и Србије. Прву реформу српске војске, у

Где су границе неутралности (НИН)

Пише: Милена Милетић
среда, 13 фебруар 2008 20:10

време кнеза Михаила Обреновића, помогла је Русија. Инспекцију која је требало да утврди потребе Србије, предводио је пуковник Николај Рајевски, који ће много година касније погинути у Првом српско–турском рату као добровољац у српској војсци. Генерације српских официра су школоване у руским војним школама. Много оружја је после 1945. године добављено из СССР – најсавременији ракетни системи, авиони, пешадијско наоружање, транспортна средства... Некада се трговинска размена производима наменске индустрије мерила милијардама долара.

Данас, највећи посао из области одбрамбених технологија, склопљен са неком фирмом из Русије је поменути ремонт МиГ 29. Вредан је 21.050.000 евра. Нема више ни школовања официра. Незванично, неке руске фирме су заинтересоване за тендер за набавку нових оклопних возила.